

Uravnoteženo skrbništvo

Razvezni postopki v Sloveniji so diskriminatorni, dolgoletni in dragi. Med večletnimi, izredno obremenjujočimi pravnimi, so otroci pogosto brez ustreznega stika z enim od staršev. S tem se jim dela nepopravljiva čustvena in razvojna škoda.

Društvo DOOR je že v času sprejemanja sedanjega Družinskega zakonika (DZ) leta 2017 (36. seja odbora za delo družino in socialne zadeve) predstavilo predlog, da se v preambulo DZ zapiše definicija največje koristi otrok. To besedno zvezo DZ omenja 20-krat, ne postavi pa njene definicije. Na tej točki se DOOR strinja z Zbornico kliničnih psihologov Slovenije (ZKP), ki tudi trdi, da je to uravnotežen stik z obema staršema. MDDSZ med pisanjem DZ ni podprlo niti stroke, niti očetov, ki že dolga leta opozarjamo na stisko otrok v razveznih postopkih.

Že leta 2009 je Komisija za preprečevanje korupcija (KPK) ob pregledu dela več Centrov za socialno delo ugotovila, da je ravnanje uradnih oseb centrov za socialno delo, ki pri opravljanju strokovnih nalog za ureditev izvrševanja roditeljske pravice in stikov z otroci s pristransko obravnavo enemu od staršev omogočijo neupravičeno prednost v nadaljnjih postopkih, ustreza definiciji korupcije po 3. alineji 2. člena ZPKor. Ravnanje uradnih oseb upravnih organov in organov pravosodja, ki v postopkih, v katerih odločajo o vzgoji in varstvu otrok, nekritično sledijo ugotovitvam centrov za socialno delo ali z njimi povezanih strokovnjakov, čeprav bi na podlagi razpoložljivih podatkov in dokazil mogle in morale vedeti, da s tem eni od strank postopka očitno dajejo neupravičeno prednost, ustreza definiciji korupcije po 3. alineji 2. člena ZPKor (Načelno mnenje 164).

KPK je po pregledu dokumentacije zaznala vrsto spornih ravnanj celo pri nekaterih izvedencih, strokovnjakih, odvetnikih, pa tudi pri posamičnih institucijah civilne družbe in raznih društvih, ko zaradi pomanjkanja strokovnih znanj, pomanjkljive koordinacije ali drugih nagibov namesto varstva otrokovih koristi povzročajo dodatno škodo.

KPK je že pred 10-timi leti izrazila pričakovanje, da Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve, Ministrstvo za pravosodje, sodišča, Sodni svet in Odvetniška zbornica v okviru svojih pristojnosti in zmožnosti poiščejo rešitve, kako navedene postopke pravno in strokovno nadgraditi, da bo udeleženi stranem zagotovljena čim bolj strokovna, poštena in učinkovita obravnava, otrokom pa čim manj trpljenja in čim več skrbi za njihove pravice in koristi.

Le nekaj mesecev pred tem je v svojem referatu Urad varuha človekovih pravic (Varuh) na strokovnem posvetu v organizaciji Vrhovnega sodišča RS ugotovil:

- da otroci v razveznih postopkih pogosto ostajajo brez ustreznega stika z enim od staršev,
- da razvezni postopki samo na prvi stopnji neredko trajajo tri in več let, skupno tudi po 6let in več,
- da je potrebno zakonodajo urediti tako, da se starša lahko napoti na ustrezno strokovno pomoč v kolikor sama nista sposobna uvideti posledic svojih ravnanj,
- na pogost pojav odtujitvenega sindroma (PAS), kot hude oblike psihičnega nasilja nad otrokom, ki ima izvor praviloma pri staršu, ki mu je otrok zaupan v vzgojo,
- da se psihično nasilje obravnava manj problematično kot fizično,
- da se zaradi razpada življenjske skupnosti staršev, od otroka pričakuje odločitev, kdaj in kako bo s katerim od staršev izvajal stike, ko se pred tem za očitno zelo zahtevno odločitev, kako urediti stike, ki je nista znala dogovoriti starša in kasneje ne sprejeti sodišče, prenese na najšibkejšo stranko v postopku – na mladoletnega otroka.

V DOOR potrjujemo, da opisano stanje (KPK, Varuh) velja še danes. S prenosom pristojnosti določitve stikov na sodišča (novi DZ), se trajanje razveznih postopkov dodatno povečuje.

Do medresorskega sodelovanja z namenom odpraviti nepravilnosti nikoli ni prišlo in ugotovitve KPK ter Varuha tudi še danes opozarjajo na iste pomanjkljivosti. Otroci pa v času ločitvenih postopkov še naprej zelo pogosto ostajajo brez ustreznega stika z enim od staršev. Kdo ima od tega korist?

Sodnica na družinskem sodišču Marija Snežna Novak je, tudi že leta 2009, v intervjuju za Dnevnik opozorila, da odvetniki pogosto svojim strankam – praviloma materam, svetujejo podajanje lažnih ovadb nasilništva svojih partnerjev. Na to opozarjajo tudi nekateri odvetniki (i.e. Boštjan Verstovšek, Simona Marko,...). S tem se doseže sprva začasno odredbo omejitve, kasneje pa dolgotrajno ali celo stalno prekinitve stika otrok z očetom. Vsekakor pa to pomeni pričetek večletnega, čustveno intenzivnega in finančno obremenjujočega pravdanja in borbe za nekaj, kar je nedeljivo: uravnotežen stik otrok z obema staršema je namreč biološka in razvojna nuja za odraščajočega otroka.

Več let pravdanja pomeni tudi več potrošenega (investiranega?) denarja. Največ ga poberejo neetični odvetniki. Mnogo očetov se neha boriti za stike z otroki šele takrat ko jim zmanjka denarja. Čustveno razrvani, neredko v stresu, pogosto iščejo zdravniško pomoč.

Da so ločitveni postopki tudi zdravstveni problem, v svoji študiji na primeru otrok, ugotavlja profesor Vittorio Carlo Vezzetti.

Aprila letos je pričel veljati nov DZ, ki uvaja tudi spremembo glede možnosti uvedbe skupnega skrbništva. V 138. členu ga zgolj omogoča. Če združimo vsebino njegove prve in tretje alineje, se sodišče lahko zanj odloči tudi samostojno, torej tudi brez pristanka obeh staršev. V nemškem družinskem zakoniku, ki velja v Evropi za najnaprednejšega, je skupno skrbništvo prvi izbor in ne zgolj sramežljivo izražena možnost. V Sloveniji jo, mimogrede, preko lažne ovadbe nasilništva, z lahkoto

zaobide prav tisti starš, ki se ne zaveda največje koristi otrok. Nemci skupno skrbništvo dosežejo s pomočjo t.i. Konsenzualnega modela. Njegova prva prednost je kratka doba odločanja (pravdanja) saj sodišče praviloma odloči v 2-3 mesecih. Dolgoletno pravdanje v Sloveniji pa je tisti problem, ki ga v svojih izvajanjih kot perečega izpostavlja tudi Varuh. Preventivo namesto kurative podpiramo tudi v DOOR. Povzeli smo jo v t.i. Sostarševstvu, ki deluje podobno kot Konsenzualni model.

V Sloveniji obstaja tudi terminološka zmeda. Le malokdo, ki ni ravno odvetnik ve, kakšna je recimo razlika med skupnim in deljenim skrbništvom, ki sta sicer obe boljši alternativni dodelitve otrok zgolj enemu staršu. Po mnenju tistih, ki otrokom res želimo dobro, niti ni tako pomembno, za katero od zakonskih možnosti se sodišče ali starša odločijo. Veliko bolj pomembno je, da so stiki otrok z obema staršema tudi po ločitvi **uravnoteženi** in da starša ohranjata zmožnost medsebojnega sodelovanja, na kar še posebej opozarja tudi ZKP.

Ali torej DZ z 138-im členom rešuje problem diskriminatornih, dolgoletnih in dragih razveznih postopkov? Žal ne, saj plemenito idejo zakonodajalca, onemogoči že lažna in lahkotna ovadba nasilništva. Lažna zato, ker ni resnična, lahkotna pa zato, ker je slovenski sodni sistem praktično ne kaznuje. Tako so matere in neetični odvetniki motivirani, da jo uporabljajo. **Spoštovanje Kazenskega zakonika je nujno, tako za očeta kot tudi za matere (tudi v primeru Sostarševstva). V primeru ovadb nasilništva (fizičnega ali psihičnega) bi moralo priti do prednostne - takojšnje obravnave prijave. Otroci niso kos zemlje za katero se lahko brez večje škode pravdamo več let.**

Pri odločitvi sodišča za skupno skrbništvo je dodaten problem ta, da ni nujno, da se starša zavedata prednosti uravnotežene skrbi za skupne otroke. Praviloma so temu razlog nerazrešeni vzorci iz primarnih družin. DZ je za ta namen v 13-tem členu ponudil mediacijo. A vsak, tudi popoldanski terapevt ve, da se z mediacijo ne da razrešiti globoko ponotranjenih vzorcev. Razrešitev je mogoča zgolj s strokovno partnersko/starševsko terapijo. Ki bi seveda v zakonu morala biti predvidena kot obvezna za oba starša. Licencirani terapevti pa morajo imeti v tem primeru obvezo komuniciranja s sodiščem.

Glede na zadnjo alinejo iz zgoraj omenjenega referata Varuha je potrebno ponovno poudariti, da otroci v razveznih postopkih na sodišču nimajo kaj iskati. Tudi sicer jih ne sprašujemo ali bi hodili v šolo, in ali bi se v avtu privezali. To je, tako kot uravnotežen stik z obema staršema, zagotovo v njihovo korist. O tem smo se že odločili odrasli. Strokovno in odgovorno. Za njih je pojavljanje na sodiščih zgolj nepotrebna trauma in kasneje pojav občutka krivde. V kolikor so žrtve čustvenega nasilja v obliki odtujitvenega sindroma (PAS), ki je ob ločitvah izredno pogost, pa še posebej.

Pozivamo Predsednika Vlade RS, da ustanovi medresorsko telo v sestavi: Ministrstvo za pravosodje, MDDSZ, Ministrstvo za zdravje, Varuh človekovih pravic, ZKP, sodišča, Sodni svet, Odvetniška zbornica in NVO (DOOR), da rešijo opisani problem.

Milje, 9. 8. 2019

Iztok Ivančič, predsednik društva DOOR